

Sólyom Réka

A helyesírási kompetencia fejlesztése, fejlődése egyetemi kurzusokon – egy empirikus felmérés tanulságai

habil. egyetemi docens
Károli Gáspár Református Egyetem BTK,
Magyar Nyelvtudományi Tanszék
solyom.reka@kre.hu

Absztrakt

A tanulmány a helyesírási kompetencia fejlődését vizsgálja kérdőíves felmérés segítségével. Bemutatja, milyen előzetes tudással érkeztek az adatközlők a helyesírást fejlesztő kurzusokra, mit tartottak nehéznek, és milyen feladattípusokat ítélték hasznosnak. Rávilágít, miért tartják fontosnak a hallgatók a helyesírást jelenlegi életükben, tervezik-e folytatni helyesírási kompetenciájuk fejlesztését, és ha igen, hogyan.

Kulcsszavak: fejlesztés, feladattípus, helyesírás, kompetencia, nehézség

Improving and improvement of the orthographic competence at university courses – results of an empirical research

Abstract

This paper analyses the development of orthographic competence with the help of a questionnaire. The results show the pre-existing knowledge of the informants, and reveals what topics were considered to be complicated, and what kind of exercised are regarded as useful. It highlights why students consider orthography important in their present lives, and whether they plan to continue to develop of their orthographical competence, and if yes, how.

Keywords: development, exercise type, orthography, competence, difficulty

1. Bevezetés

A tanulmány a helyesírási kompetencia fejlesztésének lehetőségeit, fejlődésének tapasztalatait, valamint a folyamat hallgatói megítélését vizsgálja. A kutatás empirikus alapját egy 2024 elején a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karán jelenlegi és volt hallgatók körében felvett kérdőíves felmérés adja. A felmérés során a 2017/2018. tanév első szemeszterétől kezdve a szerző valamely helyesírással foglalkozó kurzusán részt vevő hallgatók adtak meg önként és anonim módon válaszokat egy online kérdőív kérdéseire. A kérdőív a hallgatóknak az előzetes helyesírási tudására, saját megítélésükön alapuló kompetenciájára, az egyes helyesírási tudnivalók elsajátításának és alkalmazásának nehézségeire, valamint az adatközlők jelenlegi helyesírási kompetenciájára vonatkozó kérdéseket tartalmazott.

A tanulmány első része áttekintést ad arról, hogy milyen nyelvi ideológiák, megítélések kapcsolódnak a helyesíráshoz mint a társadalmi norma részéhez, illetve miért is nehéz sokak véleménye szerint a helyesírás tanulása és tanítása. Ezután bemutatjuk, hogy a hallgatók jelenleg milyen egyetemi kurzusok közül választhatnak, ha helyesírásukat szeretnék fejleszteni. A második részben pedig a 2024. eleji kérdőíves felmérés eredményeinek részletezése következik.

2. Helyesírás és normatudat

Az írott nyelvhez a társadalomban kötődő normatudat (Tolcsvai Nagy 1998, idézi Prószéky 2019: 265) egyfelől állandóságot biztosít, támpontul szolgál, másfelől viszont korlátozó hatással is bír (Prószéky 2019: 265). „A helyesírás egy változatban orientál, normájának megsértése erős szankciókkal, stigmatizáló megítéléssel jár. (...) az író távolléte miatt nincs mód a visszajelzésre, a visszakérdezésre, s a következtetés lehetőségei is korlátozottak” – jellemzi a helyesírás normáját Tolcsvai Nagy Gábor (Tolcsvai Nagy 1998: 56).

Sok nyelvhasználónak az a véleménye, hogy az írott nyelv „tökéletesebb”, mint a beszélt, és ehhez kapcsolódóan a helyesírási rendszerre is úgy gondolnak, „(...) mintha az önmagában volna valaminek a célja” – mutat rá Prószéky Gábor (2019: 265). Ennek a vélekedésnek a következtében gyakran kialakul az a nézőpont, amely szerint a helyesírási tudnivalók tanulása pusztán magolás; e tévhit eloszlátásának érdekében fontos volna tudatosítani a nyelvhasználókban és a diákokban, hogy ez nem így van: „(...) érdemes leszögezni, hogy a helyesírás nem cél, hanem eszköz, melynek

az akadálytalan nyelvhasználatot kell szolgálnia” (Prószték 2019: 265). Fontos volna, hogy az általános és középiskolában, majd a felsőoktatásban is több lektorált írott anyaggal találkozzanak a tanulók, hiszen a helyesírást „(...) elsősorban a gyakran látott minták alapján sajátítjuk el” (Prószték 2019: 266). Ennek a kívánalomnak napjainkban az internetes olvasás szövegei nem mindig felelnek meg, hiszen ott gyakran „azt tapasztaljuk, hogy meghatározott kommunikációs helyzetekben, különösen az elektronikus szövegek írásakor a papíralapú szövegek helyesírási normájától eltérő belső helyesírási norma alakul ki” (Antalné 2008: web). Ezért is fontos, hogy az anyanyelvi órákon és az egyetemi kurzusokon is nagy figyelmet fordítsunk a kódváltás tudatosítására (vö. Szerdi 2019: web).

3. A helyesírás mint társadalmilag fontos „tulajdonság”

A helyesírási szabálypontok ismeretéről, alkalmazásáról, valamint általában a helyesírás fontosságáról és szükségességéről alkotott vélemények megoszlanak az emberek körében (Jánk 2020: 45). A nyelvhasználók egy csoportja nagyon fontosnak tartja mindezt, ők azzal érvelnek, hogy a szabályismeret kedvezőbb „képet ad” a kommunikátorról. A nyelvhasználók egy másik csoportja lazábban áll a kérdéshez, és úgy vélekedik, hogy vannak olyan „alapvető” szabályok (például a *j* hang jelölése), amelyeket mindenkinek illik ismernie, ugyanakkor a „bonyolultabb” szabályok (például a többszörös összetételek helyesírása) ismerete már nem várható el „az utca emberétől”. Egy harmadik csoport pedig egyenesen felesleges nyűgnek tartja a helyesírási szabályokat, nem tulajdonít jelentőséget nekik. Ez utóbbi vélekedést hangsúlyozzák a helyesírás megtanulhatatlanságát, ijesztő voltát kifejező mémek is (vö. Sólyom–Ludányi 2021).

Azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy „megtanulható-e” a magyar helyesírás, szintén megoszlanak a vélemények: „A helyesírás alkalmazását, megtanulását illetően széles körben él két téves, illetve lefegyverző nézet: a helyesírás készség dolga, illetve elsajátíthatatlan, mert az Akadémia szüntelenül változtatja” – mutat rá Benczédy József már 1996-ban (Benczédy 1996: 87). Ezek a nézetek napjainkban is megfigyelhetők: egyetemi hallgatóktól gyakran hallani akár az első attitűd („Nekem mindig is rossz volt a helyesírásom, egyszerűen nincs hozzá érzékem”), akár a második („Nem értem, miért kellett már megint változtatni a szabályokon” – utalás a 2015-ben megjelent AkH.¹²-re). Utóbbival kapcsolatban el kell oszlatni a téves feltételezéseket, amelyek legfőképpen a korábbi utánnomásokból, illetve a példaanyagukban átdolgozott kiadásokból fakadtak (Zimányi 2007: 237). A szerző maga is tapasztalta vonatkozó egyetemi kurzusokon, hogy tájékoztatni kell a – nem kizárólag magyar szakos – résztvevőket, hogy *A magyar helyesírás szabályainak* jelenleg hányadik kiadása van érvényben, érdemes a nyomtatott szabályzatot bevinni az órákra, és megmutatni a hallgatóknak; fel kell

továbbá hívni a hallgatók figyelmét a különféle gyakorlókönyvekre és az interneten elérhető lehetőségekre, például a <https://helyesiras.mta.hu> weboldalra. Tudatosítani kell a diákokban: akkor „tudunk” jól helyesen írni, ha nemcsak egy adott helyesírási kérdésre vonatkozó szabálypontot tudunk felidézni, hanem a megtanult szabály(oka)t megfelelően alkalmazni is tudjuk (Antalné 1996: 97).

A felsőoktatásban megjelenő, helyesírási ismereteket tartalmazó kurzusokon a rendszerszerű felfogás érvényesül, szemben az általános és középiskolában alkalmazott mozaikszerű megközelítésmóddal. Előbbinek „(...) fő ismertetőjegye, hogy a helyesírási ismereteket az akadémiai helyesírásnak megfelelő rendszert követve önálló egységekben tárgyalja” (Misad 2013: 47). A leendő tanárok, illetve bölcsészek számára azonban nem pusztán megértendő és megtanulandó ismerethalmazt kell hogy jelentsenek ezek a kurzusok, hanem ideális esetben segítik a hallgatókat abban, hogy gondolkodásuk logikus legyen, koncentrációs képességük fejlődjön, növekedjen az igényesség iránti fogékonyságuk, végső soron pedig önismeret-fejlesztő hatást is kifejtenek (vö. Antalné 2003: 19). Mint arra már Hernádi Sándor is utal: „Sikeresebb a helyesírás elsajátítása, ha a diák fontosnak tartja, ha szorgalmasan és kitartóan gyakorol, ha tudatos és önkéntelen figyelve, megbízható és rendszeresen foglalkoztatott emlékezete is segíti” (Hernádi 1973: 41). „A helyesírási rendszer belső összefüggéseinek a föltárásával, a helyesírási szabályok követésére való neveléssel erősítjük a diákoknak *a pozitív értékekhez való viszonyulását, a problémaérzékenységüket, a kritikai érzéküket és az önálló gondolkodásukat is*” – összegez Antalné Szabó Ágnes (Antalné 2003: 19).

4. Helyesírási kompetenciát fejlesztő kurzusok

A jelenleg, 2024-ben a KRE BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszéke által meghirdetett kurzusok közül az Anyanyelvi ismeretek és a Helyesírási gyakorlatok esetében történik kifejezetten helyesíráskompetencia-fejlesztés. Előbbi kurzus kétkredites, heti két tanórás (90 perces) szeminárium, amelyet a bármely osztatlan tanári szakpárra járó hallgatók vehetnek fel. Az a hallgató, aki sikeresen elvégzi ezt a szemináriumot, mentesül az anyanyelvi kritériumvizsgán való részvétel alól. A szemináriumon ugyanannak a négy területnek a fejlesztése zajlik, mint amelyekről számot kell adni a kritériumvizsgán: helyesírás, nyelvi normativitás, retorika és kommunikáció adják a tananyag területeit. A hallgatók körében népszerű ez a szeminárium, általános vélekedés ugyanis a körükben, hogy jobb a szemináriumra járni, mint vizsgázni: így ugyanis egyrészt részjegyeket szerezhhetnek, és könnyebben alakul ki jobb jegyük a félév végére, másrészt lehet kérdezni, gyakorolni, közösen megbeszélni a problémákat.

Oktatói oldalról az a tapasztalatunk a kurzussal kapcsolatban, hogy nem könnyű jó jegyet szerezni belőle félév végén, de van lehetőség javításra. A zárthelyi nem

feleletválasztós teszt, hanem rövid, kifejtős kérdéseket tartalmazó, mind a négy tudományterületet felölelő feladatlap. Helyesírásból kifejezetten olyan feladattípusokat kapnak a hallgatók, amilyeneket az órai gyakorláson megszoktak (például transzformáció, táblázat kitöltése).

Néhány félév óta külön kurzusként, ún. összegyetemi kódon ismét meghirdethetővé vált a Helyesírási gyakorlatok című kurzus, amelyet osztatlan tanári és BA-szakos hallgatók is felvehetnek, és amelynek az esetében egy egész szemeszterben, tehát 12 héten át van lehetőség kizárólag a helyesírási tudnivalókkal foglalkozni (beleértve a helyesírás-történet és a helyesírási változások kérdéseit is).

5. Empirikus felmérés 2024 elején

A jelen tanulmány a továbbiakban annak az empirikus adatfelvételnek az eredményeire fókuszál, amelyet a szerző kérésére töltöttek ki jelenlegi vagy volt egyetemi hallgatók a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karán 2024. január 8. és február 1. között.

A kérdőívet a 2017/2018. tanév első félévétől kezdődően a szerzőhöz Helyesírási gyakorlatok vagy Anyanyelvi ismeretek kurzusokra járó hallgatók tölthették ki önkéntes, anonim és online módon, Microsoft Forms űrlap segítségével. Annak oka, hogy miért ezen évfolyamok kapták meg a kérdőívet, a következő volt: a 2017/2018. tanév első félévére volt az a szemeszter, ahol megjelent az osztatlan tanári szakokra járó hallgatók mintatantervében az Anyanyelvi ismeretek kurzus is.

Az adatközlők Neptun-üzenetben kapták meg a felkérést és a linket a kérdőív kitöltéséhez. A felmérés alapvetően három nagy kérdéskörre kereste a választ: 1) milyen előzményei voltak a kitöltők helyesírás-tanulásának (beleértve ebbe egyfelől azt, hogy sor került-e a közoktatásban helyesírás-tanításra, másfelől azt, hogy hogyan ítélte meg az adatközlő a saját helyesírását egyetemi éveit megelőzően); 2) az egyetemi kurzus elvégzése során mely területek okozták a legnagyobb nehézséget; 3) mi a helyzet a jelenben, illetve a jövővel: hasznosnak érezték-e az egyetemi kurzuson szerzett helyesírási ismereteket, és fontosnak tartják-e ezek ismeretét jelenlegi munkakörükből. A kérdőív alapvetően feleletválasztós típusú volt, amelyben gyakran több lehetőséget is megjelölhettek a válaszadók. Volt ugyanakkor néhány olyan nyitott kérdés is a kérdőív végén, ahol az adatközlőknek lehetőségük nyílt szöveges választ adni (például a kurzus hasznosságával, a fejlődés területeivel vagy a jövőbeli fejlesztési lehetőségekkel kapcsolatban).

6. Az eredmények részletezése

6.1. Alapadatok a kérdőív kitöltői körében: nem, életkor, évfolyam, képzéstípus

A kérdőívet összesen 32 fő töltötte ki. Közülük 26 nő, 6 pedig férfi volt. Születési idejüket tekintve a legtöbben 1998 és 2003 között születtek (29 fő), a fennmaradó három adatközlő pedig 1976-ban, 1991-ben, illetve 1996-ban született.

A kérdőív kitöltésének idején ketten első, hárman második, heten harmadik, hatan negyedik, négyen ötödik és tízen hatodik évfolyamosok voltak az egyetemen (1. ábra).

1. ábra: Az adatközlők megoszlása évfolyamuk szerint a kérdőív kitöltésének idejében (fő)

A kitöltők képzési típusai változatosak voltak: hat fő BA-képzésre, három fő valamilyen MA-képzésre, a kitöltők jelentős része, 22 fő pedig osztatlan tanári képzésre jár. Mindössze egy fő jelölte meg a kitöltők közül az „Egyéb” kategóriát, ő valószínűleg valamilyen osztatlan tanári szakra és ezzel párhuzamosan valamilyen BA-képzésre is jár (2. ábra).

2. ábra: Az adatközlők megoszlása a képzés típusa szerint (fő)

6.2. Az adatközlők korábbi helyesírási tanulmányai a kérdőív tükrében

A kérdőívnek arra a kérdésére, hogy „Volt-e Önnek helyesírási ismereteket, készségeket tárgyaló órája középiskolában?”, a válaszadók 59,38%-a (19 fő) úgy válaszolt, hogy „nem”, és csak 13 fő állította, hogy volt ilyen órája. Elképzelhető, hogy a helyesírási ismeretek valamilyen más ismeretkörben (pl. nyelvtörténet vagy irodalmi művek elemzése) merültek fel, de tény, hogy a válaszadók, akik „nem”-mel válaszoltak, nem tudták felidézni a konkrét helyesírási ismeretek tanulását.

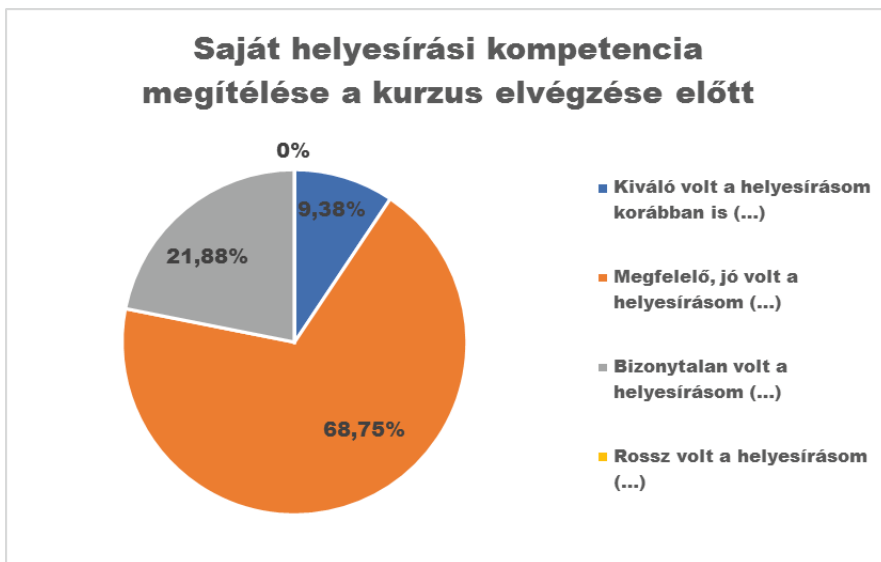
A kérdőív további kérdései az adatközlőktől a felsőfokú helyesírás-tanulással kapcsolatban szerzett tapasztalataikról időrendben érdeklődtek: először a válaszadók előzetes ismereteire és saját maguk által megítélt helyesírási kompetenciáira kérdeztek rá, majd az egyetemi kurzusok témakörében vizsgálódtak. A kérdőív végén pedig a jövőre vonatkozó, helyesíráshoz, helyesíráskompetencia-fejlesztéshez kötődő kérdésekre kellett válaszolniuk az adatközlőknek.

6.3. A hallgatók véleménye az egyetemi kurzus elvégzése előtti helyesírási kompetenciájukról

A következő kérdés a válaszadóknak az egyetemi kurzusok elvégzése előtti helyesírási kompetenciájára vonatkozott, és így hangzott: „Megítélése szerint mennyire volt Ön jó helyesíró az egyetemi kurzus elvégzése előtt?”. A válaszadók négy, előre megadott lehetőség közül választhattak egyet.¹ A négy válaszlehetőség a következő volt: „Kiváló volt a helyesírásom korábban is, könnyen és kiváló eredménnyel végeztem el az egyetemi kurzust.”, „Megfelelő, jó volt a helyesírásom, de voltak új szabályok, apróságok, amelyeket az egyetemi kurzuson tanultam meg.”, „Bizonytalan volt a helyesírásom, sok újdonságot tanultam az egyetemi kurzuson.”, „Rossz volt a helyesírásom, nagyon sok újdonság volt számomra az egyetemi kurzuson, és sokat kellett készülnöm, hogy egyáltalán el tudjam végezni a kurzust.”. Az eredményekről elmondható, hogy az adatközlők közül senki sem jelölte meg az utóbbi, rossz helyesírásra vonatkozó választ. Kiválónak 3 fő, megfelelőnek 22 fő, bizonytalanak pedig 7 fő ítélte meg saját helyesírását az egyetemi kurzus elvégzése előtt. A kapott arányokat százalékosan a 3. ábra szemlélteti:

---

¹ A feleletválasztós formára néhány kérdés esetében azért volt szükség, mert különben túlságosan hosszú ideig tartott volna a kérdőív kitöltése – erre az MS Forms szoftver figyelmeztette a szerzőt a kérdőív szerkesztése közben.

3. ábra: Az adatközlők megítélése saját helyesírásukról az egyetemi kurzus elvégzése előtti időszakból

6.4. A legnehezebbnek érzett témakörök az egyetemi kurzus során

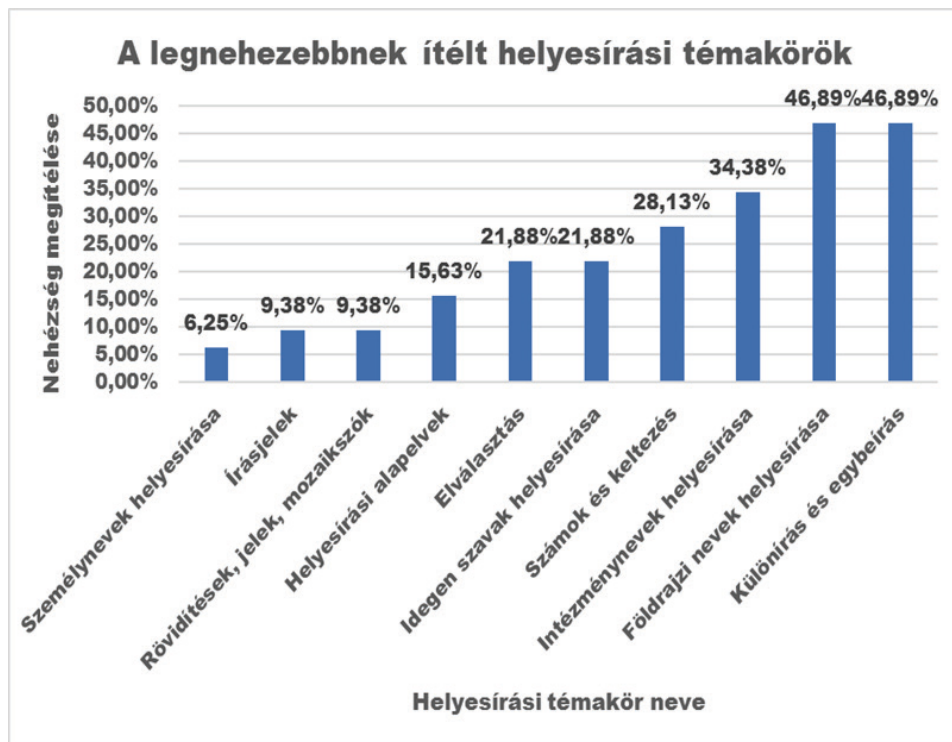
A következő kérdés esetében, amelyben arról kellett nyilatkozniuk az adatközlőknek, hogy melyek voltak a legnehezebb helyesírási témakörök a számukra, több választ is megadhattak. A kérdőívben felsorolt témakörök alapvetően az AkH.¹² helyesírási témaköreit tartalmazták, olyan sorrendben, ahogyan a szabályzatban is követik egymást.

A megadott témakörök közül a legnehezebbnek – 15-15 szavazattal – a különírás-egybeírás témakörét, valamint a földrajzi nevek helyesírását (alpalakjukkal és *-i* képzős változataikkal) ítélték a válaszadók. Ezt követte az intézménynevek helyesírása (szintén alpalakok és *-i* képzős változatok tekintetében) 11 szavazattal, majd 9 szavazat érkezett a számok és a keltezés témakörre. (Ehhez képest például az idegen közsavak és tulajdonnevek vagy a személynevek helyesírási kérdései tekintetében csak heten, illetve ketten nyilatkoztak úgy, hogy az egyik legproblémásabb témakörnek érezték.) Ami a számok és a keltezés helyesírását illeti, a több szavazat valószínűleg annak köszönhető, hogy – a szerző tapasztalatai szerint – problémát szokott okozni ennek a témakörnek a tárgyalásakor az évszám utáni pont használata vagy nem használata. A hallgatónak általában csak kis hányada van tisztában a vonatkozó szabályokkal, sokan meglepődésüknek adnak hangot, amikor megtudják, hogy egyáltalán vannak olyan esetek, amikor nem szabad kitenni a pontot az évszám után. Ez után a szint után pedig újabb problémát jelent annak megértése és megértetése, hogy milyen elv alapján lehet eldönteni, szükséges-e a pont kitétele. A birtokviszonyt kifejező magyar szerkezet természetéből fakadóan – a téma kognitív megközelítéséhez l. pl. Tolcsvai Nagy 2005-öt – jól kell

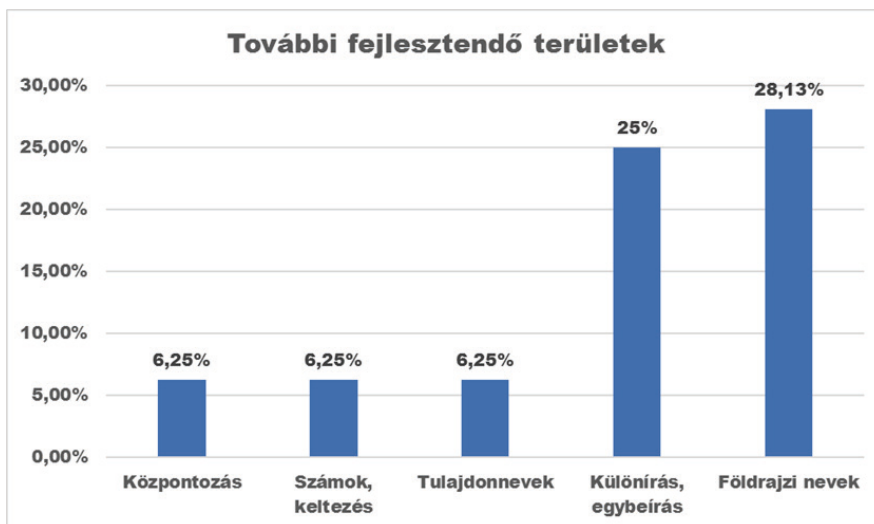
ismerni és felismerni a birtokviszonyt az évszám és a vele birtokviszonyban lévő lexéma között ahhoz, hogy el lehessen dönteni, szükséges-e a pont kitétele.

A kialakult sorrendet a nehézségek tekintetében, százalékos arányban a 4. ábra mutatja be.

4. ábra: Az adatközlők vélekedése a számukra legnehezebb helyesírási témakörökről

Ehhez a témakörhöz kapcsolódott a kérdőívnek két további kérdése: 1) mely területeken fejlődött saját megítélésük szerint a válaszadók helyesírási kompetenciája; 2) van-e továbbra is olyan területe a magyar helyesírásnak, amelyen fejleszteni kellene vagy gyengének érzi magát a válaszadó. Elmondható, hogy minden adatközlő érzett fejlődést: voltak, akik úgy nyilatkoztak, hogy általánosságban fejlődött a helyesírásuk (8 fő), a többiek pedig a fentebb is nehezebbnek ítélt helyesírási tudnivalók területén történő fejlődést emelték ki. További fejlesztést igénylő területnek 9 fő a földrajzi nevek helyesírását, míg 8 fő a külön- és egybeírást nevezte meg a kérdőív e kérdésében. Jelezték még néhányan, hogy továbbra is vannak bizonytalanságaik a számok és a keltezés, valamint az írásjelek, különösen a mondaton belüli vesszőhasználat terén, e területekre is érdemes tehát fokozott figyelmet fordítani a gyakorlás során. A legjellemzőbb, további fejlesztést igénylő területeket (százalékban megadva a kapott válaszok arányát) az 5. ábra szemlélteti.

5. ábra: Az adatközlők által a jövőben fejlesztendőnek érzett helyesírási területek

6.5. A hallgatók által fejlesztésre felhasznált módszerek

A kérdőív következő pontjában az adatközlőknek lehetőségük volt arról nyilatkozni, hogyan fejlesztették helyesírási kompetenciájuknak azokat a területeit, amelyekről úgy érezték, hogy gyengébbek voltak. Itt hat lehetőség közül választhattak a kérdőív kitöltői, és akár több lehetőséget is megjelölhettek. A hat lehetőség a következő volt: 1) órai kérdezés, megbeszélés, 2) csoportos órai gyakorlás, 3) önálló gyakorlás, 4) helyesírási szabályzat tanulmányozása, 5) helyesírási gyakorlókönyvek tanulmányozása, 6) egyéb.

A válaszok a következőképpen alakultak: a legtöbb, 22 esetben az AkH.¹² tanulmányozását jelölték meg az adatközlők – ez egyébként hétről hétre feladata is volt a kurzusokon részt vevő hallgatóknak, előre kijelölt szabálypontok átnézésével. Az olvasottakból aztán lehetett kérdezni a következő óra elején, a Helyesírási gyakorlatok című kurzuson pedig hétről hétre, minden óra elején jutott idő egy-egy öt mondatból álló, rövid tollbamondás megírására is, amely minden, az előző órán megbeszélte, gyakorolt helyesírási kérdéskörhöz kapcsolódott. A csoportos órai gyakorlás is nagy hangsúlyt kap mindkét kurzuson, és kétségtelenül szükséges, hogy a résztvevők otthon, önállóan is gyakoroljanak, kiváltképp azokban az esetekben, amikor érzik, hogy számukra nehezebb vagy korábban ismeretlen tananyag rész tárgyalására került sor. Ennek megfelelően az órai és az önálló gyakorlást is sokan megjelölték a kérdőívben: 17-17 fő választotta ezeket a fejlesztési típusokat. 15 alkalommal utaltak továbbá az órai kérdezés és megbeszélés fontosságára a válaszadók. A helyesírási gyakorlókönyvek tanulmányozását viszont csak négy esetben jelölték meg, annak ellenére, hogy ezek bemutatására, illetve az ajánlott szakirodalomban való feltüntetésére minden kurzus alkalmával sor kerül. A kapott eredményeket a 6. ábra mutatja be.

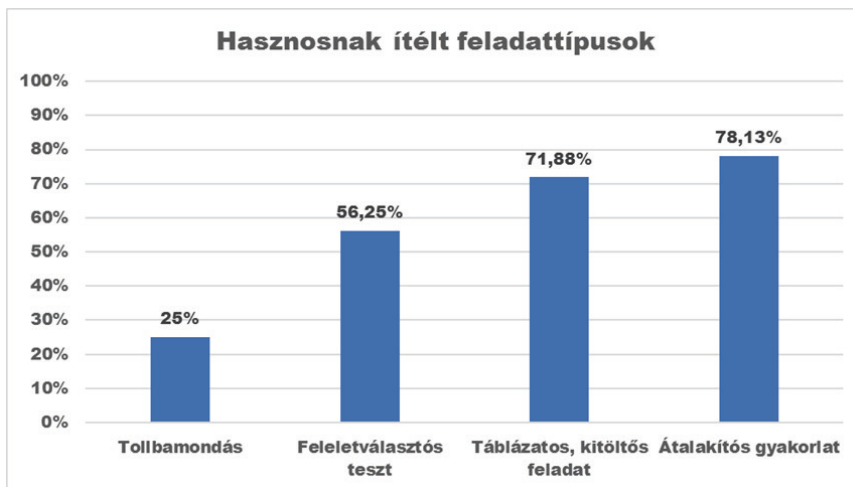
6. ábra: A helyesírási kompetencia fejlesztésének eszközei a hallgatók visszaemlékezése alapján

6.6. Hasznosnak ítélt feladattípusok

A kérdőív következő kérdése arra vonatkozott, hogy melyek voltak az adatközlők helyesírási kompetenciájának szempontjából **hasznosnak érzett feladattípusok**. Ennek a kérdésnek az esetében is több lehetőség közül választhattak a válaszadók: 1) feleletválasztós teszt, 2) tollbamondás, 3) táblázatos, kitöltős feladatok (például a *j* hang jelölése *j*-vel vagy *ly*-nal „lyukas” szavakban), 4) átalakítós gyakorlatok (valamilyen transzformáció elvégzése, például *-vall-vel* rag vagy *-i* képző hozzáillesztése megadott szótövekhez), 5) egyéb.

Az eredményekről elmondható, hogy a leghasznosabbnak az átalakítós, transzformációs és a táblázatos, kitöltős típusú gyakorlatokat tartották az adatközlők: 25, illetve 23 szavazat érkezett ezekre. A feleletválasztós tesztet 18-an jelölték meg hasznosnak, a tollbamondást viszont csak 8 fő értékelte így. A tollbamondás értékeléséhez mindenképpen meg kell jegyezni, hogy sajnálatos módon jelenleg erre a feladattípusra csak a Helyesírási gyakorlatokon van idő, az Anyanyelvi ismeretek órákon nincs ilyen típusú gyakorlás.

A feladattípusok hasznosságához kapcsolódó válaszok arányát a 7. ábra mutatja be.

7. ábra: A feladattípusok hasznosságának megítélése az adatközlők által

6.7. Az egyetemi kurzusok hasznosságának megítélése: múlt, jelen, jövő

A kérdőív utolsó négy kérdése kifejtős volt, tehát ezek esetében saját véleményüket írhatták le szöveges formában az adatközlők. Az első kérdés így hangzott: „Össességében hasznosnak ítéli meg az egyetemi kurzust helyesírásának fejlesztése szempontjából? Ha igen, miért, ha nem, miért nem?”

A válaszokról elmondható, hogy a 32 kitöltő közül 31 fő „igen”-nel válaszolt a kérdésre. A „nem”-mel válaszoló 1 fő azzal indokolta válaszát, hogy „a tudás nem maradt meg”, vagyis úgy érzi, elfelejtette a tanultakat. Az „igen”-nel válaszolók csoportjában alapvetően öt olyan terület körvonalazódott, amely szempontjából hasznosnak tartották a válaszadók a helyesírással foglalkozó órákat. Az alábbiakban ezek rövid bemutatása következik, idézve néhány konkrét megjegyzést (a teljesség igénye nélkül) a kapott válaszokból.

Az első szempont a volt vagy jelenlegi hallgató munkája volt: fontosnak, hasznosnak tartják az adatközlők, hogy jelenlegi (jövőbeli) munkakörükben helyesen írjanak. Néhány példa erre a típusú érvre: „Igen, egy diplomával rendelkező embernek érdemes helyesen írni.”; „Igen, mert a mai napig hasznát veszem: én is tartok helyesírási kérdésekkel foglalkozó tanórákat diákjaimnak.”; „Igen, leendő pedagógusként nagyon fontosnak tartom, hogy egy rendszerezett formában fejlesszük helyesírásunkat.”

A második említett szempont a magabiztoság volt: az adatközlők hangsúlyozták, hogy biztosabb, jobb lett helyesírásuk a kurzusok elvégzése után, és ez önbizalmat adott számukra. Például: „Igen, a kurzus alatt magabiztosabb lett a helyesírásom.”; „Igen, a számomra bizonytalan területeken sokat fejlődtem.”; „Igen, úgy érzem sokkal magabiztosabban fejezem ki gondolataim írásban.”

Harmadik szempontként jelent meg a válaszokban, hogy új dolgokat lehetett megtanulni az órákon. Példák ilyen válaszokra: „Igen, ismételtem és megismerttem

az új helyesírási szabályokat.”; „Hasznosnak tartom, mert sok új dolgot tanultam a helyesírással kapcsolatban.”; „Igen, mert sok új dolgot tanultam, amit hasznosítani tudok az élet több területén is majd a jövőben.”

A válaszokban többen hangsúlyozták, hogy az egyetemi kurzusokon lehetőségük volt pótlólag vagy ismétlésképpen, bővítve megszerezni azt a helyesírási tudást, amelyre nem tettek szert korábbi tanulmányaik során, vagy már elfelejtették. Például: „Teljes mértékben hasznosnak gondolom, minden olyan pont érintve volt, ami szükséges, és lehet, hogy nem volt leadva a középiskolai évek során.”; „Igen, mert felhívta a figyelmemet a hibáimra, amikkel a szakjaim miatt eddig nem nagyon találkoztam magyar nyelvben (a gimnázium befejezését követően).”; „Igen, mert a közoktatásban nem esik szó ilyen részletesen a helyesírásról, vagy ha igen, az ember akkor is hajlamos felejteni.”

Végül többen utaltak az elméleti tudnivalók mellett a gyakorlás, kérdés lehetőségére is mint pozitívumra: „Igen, leginkább a gyakorló feladatok tetszettek és az, hogy minden órára volt valamilyen »házi feladat«, tehát így nem estem ki a gyakorlatból.”; „Igen, mert bármilyen témát/ kérdést bevihettünk az órára és megbeszélhettük azt.”; „Igen, nagyon jól tanította meg a Tanárnő a szabályokat (még online is!), a feladatok gyakorlás céljából hasznosak voltak, megmutatták, hogy hol tudunk bővebben tájékozódni.”

Ehhez a kérdéskörhöz kapcsolódott a kérdőívnek egy másik kérdése, amelyben arra kellett válaszolniuk az adatközlőknek, tervezik-e a jövőben, hogy fejlesztik valamilyen módon helyesírási kompetenciájukat. Erre a kérdésre a kitöltők közül hatan feleltek „nem”-mel, egy adatközlő pedig nem válaszolt. 25 fő tervezi, hogy a jövőben is folytatja a helyesírási készségek fejlesztését, méghozzá – válaszaik alapján – a szabályzat olvasásával, az ajánlott internetes oldalak felkeresésével vagy régebbi feladatlapok, gyakorlatok tanulmányozásával.

7. Összegzés

A jelen tanulmány a helyesírási kompetencia fejlesztésének, fejlődésének folyamatát és lehetőségeit tekintette át egy kérdőív eredményeit elemezve, amelyet a felsőoktatásban gyakor és most tanuló bölcsész és tanári szakos hallgatók töltöttek ki. A válaszokból kiderült, hogy a helyesírással foglalkozó kurzusok (Anyanyelvi ismeretek, Helyesírási gyakorlatok) elvégzését nagy arányban hasznosnak ítélték meg az egykori vagy jelenlegi hallgatók (közülük sokan már gyakorló tanárok) egyaránt. A válaszok képet adtak a legnehezebbnek ítélt helyesírási tudnivalókról, a hasznosnak értékelt feladattípusokról, valamint arról, hogy a kurzusok elvégzése után hogyan ítélték meg az adatközlők saját helyesírási kompetenciájuk fejlődését: mely területeken tapasztaltak javulást, és melyek voltak azok a területek, amelyeket még fejlesztendőnek éreztek.

Irodalom

- AkH.¹² = Magyar Tudományos Akadémia 2015. *A magyar helyesírás szabályai*. Tizenkettedik kiadás. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Antalné Szabó Ágnes 1996. Szemléletek és módszerek a helyesírás-tanításban. In: Bozsik Gabriella – V. Raisz Rózsa (szerk.) *Helyesírásuk elvi és gyakorlati kérdéseiből. Tanulmányok, cikkek, feladatok*. Eger: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola. 96–116.
- Antalné Szabó Ágnes 2003. A helyesírás-tanítás pedagógiája. *Hungarológiai Közlemények* 2: 19–40. <https://www.vamadia.rs/periodika/hungarologiai-kozlemenyek>
- Antalné Szabó Ágnes 2008. A helyesírási kultúra fejlesztésének régi-új technikái. <https://anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=109> (2024. január 29.)
- Benczédy József 1996. Megtanulható, megtanítható-e a helyesírás? In: Bozsik Gabriella – V. Raisz Rózsa (szerk.) *Helyesírásuk elvi és gyakorlati kérdéseiből. Tanulmányok, cikkek, feladatok*. Eger: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola. 87–95.
- Hernádi Sándor 1973. *A helyesírás tanításának problémái*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Jánk István 2020. A helyesírás-tanítás helye és szerepe a nyelvtanórán és az iskolában. *ACTA Universitatis, Sectio Linguistica Hungarica* 46: 45–56. <https://doi.org/10.46437/ActaUnivEszterhazyLinguistica.2020.45>
- Misad Katalin 2013. A magyar helyesírás helye és oktatásának tapasztalatai a pozsonyi magyar tanszéken. In: Bozsik Gabriella (szerk.) *Helyesírás-tanításunk helyzete határon innen és túl*. Eger: EKF Magyar Nyelvészeti Tanszék. 45–54.
- Prószéky Gábor 2019. Nyelv, nyelvhasználat és A magyar helyesírás szabályainak 12. kiadása. In: Bozsik Gabriella – Ludányi Zsófia (szerk.) *Szabályzat, oktatás, gyakorlat: helyesírásról sokszíniuen. A 2015-ös és a 2017-es Nagy J. Béla helyesírási verseny előadásai, feladatai és egyéb tanulmányok*. Eger: Líceum Kiadó. 265–271. <https://doi.org/10.21030/anyp.2019.4.5>
- Sólyom Réka – Ludányi Zsófia 2021. „A különírást vajon egybe kell írni?” Helyesírás és humor. Nyelvi ideológiák és metakognitív stratégiák. In: Rási Szilvia – Domonkosi Ágnes – T. Litovkina Anna – Nemesi Attila László (szerk.) *A humor ösvényein*. Eger: Líceum Kiadó, Budapest: Tinta Könyvkiadó. 69–82.
- Szerdi Ilona 2019. Javaslatok a digitális nemzedék helyesírási készségének a fejlesztéséhez. *Anyanyelv-pedagógia* 2019/2. <https://anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=785> (2024. január 29.) <https://doi.org/10.21030/anyp.2019.2.5>
- Tolcsvai Nagy Gábor 1998. *A nyelvi norma*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2005. A magyar birtokos szerkezet jelentéstana, kognitív keretben. In: Kertész András – Pelyvás Péter (szerk.) *Tanulmányok a kognitív szemantika köréből. Általános nyelvészeti tanulmányok XXI*. Bp.: Akadémiai Kiadó. 43–70.

Zimányi Árpád 2007. Helyesírás-tanításunk gondjairól. In: Bozsik Gabriella – Eőry Vilma – V. Raisz Rózsa (szerk.) *Hagyomány és újítás a helyesírásban: válogatás a Nagy J. Béla országos helyesírási verseny kötetének anyagából*. Eger: EKF Líceum Kiadó. 235–249.